

Paříž sjednotila svět v boji se změnami klimatu

Klimatická konference (COP21) v Paříži skončila uzavřením historické dohody směřující k ochraně planety a lidstva před změnami klimatu.

Po dvou týdnech intenzivního vyjednávání byla 12. prosince 2015 ve francouzské metropoli 196 stranami (včetně EU) schválena Pařížská dohoda. Za cíl má snížit emise skleníkových plynů, které jsou všeobecně považovány za příčinu globálního oteplování a s ním spojených negativních přírodních jevů.

Dohoda bude připravena k podpisu a k uložení ratifikačních listin od 22. dubna 2016 do 21. dubna 2017 v New Yorku v sídle OSN. V platnost vstoupí 30 dní poté, co ji ratifikuje minimálně 55 zemí reprezentujících minimálně 55 procent globálních emisí. Je tedy důležité, aby ratifikace prošla u největších emitentů jako Čína, USA či Indie.

Jádrem Pařížské dohody je kolektivní závazek jejích stran udržet nárůst průměrné globální teploty oproti počátku průmyslové revoluce „znatelně pod“ 2° C do konce roku 2100 a zároveň usilovat o to, aby nárůst teploty nepřesáhl 1,5° C. K dosažení tohoto cíle by celosvětové emise skleníkových plynů měly co nejdříve dosáhnout svého maxima a ve druhé polovině století by již jejich produkce neměla převyšovat objem, který jsou přírodní zdroje planety (hlavně lesy a oceány) schopné pohltit. Množství skleníkových plynů zachycené v atmosféře by tak mělo přestat růst. Splnění cíle a zabránění největším škodám spojeným s klimatickými změnami nebude vůbec snadné, podle OSN už průměrná teplota na planetě od konce 19. století vzrostla o 0,9° C.

Jedna smlouva, různé závazky

Na úrovni jednotlivých států není pro redukci emisí stanoven jednotný závazný cíl, jelikož taková dikce dohody by mohla ohrozit její přijetí v řadě zemí, zejména v USA. Místo toho je každá ze smluvních stran povinna pravidelně předkládat svoje vlastní národní příspěvky, v nichž stanoví závazky v oblasti snižování emisí. První takové příspěvky byly předloženy již před summitem více než 180 státy, nejsou však dostatečné ani pro splnění dvoustupňového cíle. Proto vznikl revizní mechanismus, v jehož rámci mají být národní závazky každých pět let přezkoumány a v ideálním případě postupně navyšovány tak, aby růst průměrné teploty nepřekročil stanovenou hranici.

Mechanismus zároveň zajišťuje transparentnost a odpovědnost. Díky němu by měl být svět kvalitně, přesně a porovnatelně informován o vývoji emisí v jednotlivých státech a o plnění jimi předsevzatých cílů. Dodržování národních závazků tak bude podléhat jednotnému mezinárodnímu doзору.

První kolo kontrol by mělo proběhnout v roce 2023. Do té doby musí smluvní strany prezentovat své emisní závazky a strategie přechodu na nízkoemisní ekonomiku. Rozvojové země připraví plány a priority v oblasti adaptace na změnu klimatu a zmírňování jejích následků. I když snižování emisí vůbec poprvé jako svůj závazek a dlouhodobý cíl přijaly všechny země, Pařížská dohoda nadále rozlišuje mezi odpovědností rozvinutých a rozvojových zemí, což souvisí s výraznějším historickým příspěvkem bohatších ekonomik k dosud nahromaděným emisím v atmosféře.

V hlavní roli rozvinuté země

Rozvinuté země by tak nadále měly hrát hlavní roli ve stanovování absolutních redukčních cílů napříč ekonomikou, zatímco rozvojové země by měly především posílit schopnost zmírňovat dopady globálního oteplování, stát se odolnější vůči jeho nejzávažnějším projevům a postupem času taktéž usilovat o snižování emisí v absolutním měřítku, a to s ohledem na svá specifika. K tomu by od bohatších zemí měly dostávat finanční a technologickou pomoc.

Vyspělé státy už slíbily mobilizovat k roku 2020 alespoň 100 miliard dolarů ročně na financování klimatických politik v rozvojových zemích. V Paříži bylo dohodnuto, že nejméně tato částka bude plynout i po roce 2020, přičemž vlády jasněji vymezí zdroje, z nichž budou prostředky čerpány. Před rokem 2025 by také měl být stanoven nový cíl pro financování změn klimatu.

Pařížská dohoda dále zmiňuje význam škod a ztrát způsobených změnami klimatu a zabývá se také možností jejich předcházení a minimalizace. Signatáři dohody uznávají potřebu spolupracovat a zvýšit vzájemnou komunikaci a podporu v oblastech jako systémy včasného varování, připravenost na stavy nouze a pojištění proti rizikům. Za tímto účelem by měl být výrazně posílen tzv. Varšavský mezinárodní mechanismus pro škody a ztráty spojené se změnami klimatu. Ten by měl pomáhat hlavně nejvíce zranitelným státům, které by mohly rostoucí teploty postihnout nejvíce, například vzestupem hladiny moří.

Plnění jen na vůli států

Pařížská dohoda je strukturovaná tak, že o jejím úspěchu se bude rozhodovat v jednotlivých metropolích. Bude záležet na každém státu, jak se postaví k nutnosti radikálně změnit způsob výroby, přeměny a spotřeby energie, a tím zasáhnout do základů fungování ekonomiky. Předsevzaté závazky nejsou právně vynutitelné, takže k jejich plnění je může přimět pouze tlak veřejnosti.

Evropská unie a s ní i ČR dlouhodobě kráčí v čele snah o transformaci k nízkoemisní ekonomice. Odpovídá tomu i schválený unijní závazek snížit emise skleníkových plynů do roku 2030 o 40 procent oproti roku 1990, který je v rámci předložených národních příspěvků jeden z nejambicióznějších. EU se na celosvětových emisích podílí zhruba z desetiny. Proto je třeba, aby se podobně odpovědně ke svému aktuálnímu podílu na změně klimatu postavily i další země.

„Důležité je, aby Evropa nezůstala ve svých ambiciózních cílech v oblasti ochrany klimatu osamocena. Bude záviset na jednotlivých státech, aby stanovily konkrétní kroky a nástroje, které ke zpomalení globálního oteplování povedou,“ upozornil na největší možný zádrhel Pařížské dohody viceprezident Svazu průmyslu a dopravy ČR (SP ČR) Daniel Beneš.

Nezastupitelná role průmyslu

Dalším nezbytným předpokladem úspěchu je efektivní zapojení soukromého sektoru, zejména energetických a průmyslových firem. Právě ty ponese drtivou část nákladů boje proti změnám klimatu tím, že budou investovat biliony dolarů do nízkoemisních technologií – od obnovitelných či jaderných zdrojů přes výkonné baterie pro elektromobily a domácnosti po úsporné budovy s téměř nulovou spotřebou. K tomu však bude třeba vytvořit správné regulační podmínky.

„Hlavním problémem pro dekarbonizaci světové ekonomiky není neochota firem snižovat emise skleníkových plynů, ale mnohdy špatná volba nebo neexistence vhodných technologií a nástrojů a také dlouhodobá nestabilita regulačního prostředí. K narovnání energetického trhu a lepší předvídatelnosti pro investory by měla přispět i tato dohoda,“ zhodnotil Pařížskou dohodu Daniel Beneš. Připomněl také, že své vlastní závazky v době konání summitu představili i zástupci energetických a průmyslových společností.

„Zcela zásadní je podle mého názoru nastavení ceny CO2, která pak stimuluje nejen podnikatelské subjekty, ale i veřejný sektor a domácnosti k redukcí emisí. Jde o způsob, který zachová technologickou neutralitu a je založen na tržní bázi. Direktivní rozhodování naopak vede k prodražování plnění cíle a k negativním efektům na celou ekonomiku. V tomto směru je pozitivní, že výsledná dohoda tržní mechanismy založené na stanovení ceny uhlíku uznává a podporuje,“ dodal Daniel Beneš s odkazem na trhy s emisními povolenkami existující v EU či lokálně v USA a Číně.

Pařížská dohoda zatím s globálním trhem s jednotnou cenou CO2 nepočítá, avšak může se stát základem pro jeho postupný vznik s pomocí integrace již fungujících trhů. K tomu bude ale ještě dlouhá a strastiplná cesta.

*Václav Trejbal
Sekce hospodářské politiky SP ČR
vtrejbal@spcr.cz*